
VIII. ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ

УДК 378.1

РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ БУХГАЛТЕРСЬКОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

В. А. КУЛИК, кандидат економічних наук, доцент
(Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»)

Анотація. Предметом дослідження статті є система вищої бухгалтерської освіти в Україні. **Метою** дослідження є визначення основних напрямів реформування системи вищої бухгалтерської освіти в Україні, що повинна відповідати вимогам інформаційного суспільства. **Методика дослідження.** У ході дослідження використано методи систематизації та узагальнення під час розгляду нормативно-правових актів, що регламентують перехід до інформаційного суспільства в Україні. **Результати.** У результаті дослідження встановлено ключові питання, тенденції розвитку, основні напрями вдосконалення системи вищої бухгалтерської освіти в Україні. **Практична значущість результатів дослідження.** Установлено, що основними напрямками вдосконалення системи вищої бухгалтерської освіти є: 1) створення дієвої нормативно-правової бази для реформування та забезпечення механізмів її функціонування; 2) зближення освіти та бізнесу; 3) узгодження тематики наукових досліджень із потребами бізнесу та підвищення якості наукових досліджень; 4) підвищення професійного рівня викладачів, що здійснюють підготовку бухгалтерів.

Ключові слова: бухгалтерська освіта, вищий навчальний заклад, інформаційне суспільство, реформа освіти.

Постановка проблеми в загальному вигляді та зв'язок із найважливішими науковими чи практичними завданнями. В останні роки трансформація суспільства та економіки відбувається надшвидкими темпами, оскільки світ перейшов у стадію глобалізації на всіх рівнях суспільного буття. У результаті такого тотального впливу глобалізації, змінюється специфіка розвитку світу, трансформаційно-модернізаційних змін зазнають традиційні форми соціальної організації, на зміну яким приходять глобальне суспільство, глобальне інформаційне суспільство, глобальне масове суспільство, мережеве суспільство (суспільство мережевих структур) та суспіль-

ство глобального ризику [1]. Фундаментальні зміни, що відбуваються в суспільному житті, впливають, у тому числі, і на систему освіти як визначний чинник розвитку суспільства.

Освіта, виконуючи функцію відтворення головної продуктивної сили – робочої сили, є рушійним чинником суспільного прогресу. З огляду на це, нарізла необхідність аналізу ролі освіти як одного з чинників модернізації бухгалтерського обліку, що повинен відповідати вимогам сучасної інформаційної економіки та глобалізованого суспільства. Доцільним, на нашу думку, є визначення ролі та значення вищої освіти в системі розвитку бухгалтерського обліку та проведення аналізу напрямів рефор-

мування бухгалтерської освіти, пов'язаних поширенням використання мережевих інформаційних технологій в усіх сферах суспільного життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові публікації з удосконалення системи вищої освіти в Україні мають «різновекторну» спрямованість, частина вчених наголошує на необхідності створення розгалуження закладів післядипломної освіти для впровадження у вітчизняні реалії принципу «наука впродовж життя» (Е. В. Астахова, К. В. Березовський, Л. М. Корчагіна, Л. М. Шульгіна); інша група вчених наголошує на необхідності реструктуризації існуючих закладів вищої освіти в Україні в напрямі підвищення їх автономності, запровадженні унікальних авторських методик в освітній процес та, як результат, самокупності вищих навчальних закладів (М. Бердичевська, В. Бунда, Н. Давидова, М. Карпенко); частина науковців обґрунтовують необхідність державного регулювання системи вищої освіти та уніфікації освітніх програм (Н. О. Борецька, С. В. Григанська). У той же час, усі дослідження вчених підкреслюють необхідність підвищення якості вищої освіти в Україні, посилення зв'язку освітніх програм із потребами бізнесу, інтеграцію вітчизняної системи вищої

освіти в міжнародний простір. Узагальнивши погляди вчених та результати власних досліджень щодо вдосконалення системи вищої бухгалтерської освіти в Україні, вважаємо за доцільне викласти власне бачення шляхів вирішення визначених завдань.

Формування цілей статті (постановка завдання). Визначити основні напрями реформування системи вищої бухгалтерської освіти в Україні, що повинна відповідати вимогам інформаційного суспільства.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Інформаційне суспільство – це новий етап розвитку людської цивілізації, який характеризується високою швидкістю комунікаційних процесів, що забезпечуються наукомісткими, високотехнологічними засобами (мікропроцесорними технологіями й комп'ютерною мережею Інтернет), у якому інформація і знання набувають нову якість, стаючи основними продуктами життєдіяльності людей і соціальних груп.

Дослідження індикаторів розвитку інформаційного суспільства в Україні (табл. 1) встановило, що Україна не входить до списку країн із найвищою готовністю до впровадження інформаційного суспільства.

Таблиця 1

Основні індикатори розвитку інформаційного суспільства в Україні [3]

Назва індикатора	Значення	Період
Глобальний індекс конкурентоспроможності (WEF Global Competitiveness Index)	76 місце зі 144 держав, у т. ч. 85 зі 144 за складовою «технологічна готовність»	2014-2015
Індекс мережевої готовності (WEF Networked Readiness Index)	73 місце зі 144 держав	2014–2015
Індекс технологічної готовності (WEF Technological Readiness Index)	81 місце зі 148 держав	2014
Індекс електронного уряду (E-Government Development Index)	87 місце зі 193 держав	2014
Індекс використання Інтернет (Internet usage statistics)	41,8 % населення в Україні, 70,5 % – у Європі та 42,3 % – у світі	2014
Індекс інформаційного суспільства (IDC's Informational Society Index)	53 держави	(Україна не входить до рейтингу)
Глобальний індекс інновацій (The Global Innovation Index)	63 місце зі 143 держав	2014

Аналіз наведеної інформації ілюструє, що в Україні: 1) недостатньо розвинуті технологічні можливості для впровадження мережевих технологій (81 місце за індексом WEF

Technological Readiness Index); 2) значна частина населення не має можливості або необхідності використовувати Інтернет у повсякденному житті (лише 41,8 % українців вико-

ристовують Інтернет за індексом Internet usage statistics); 3) уряд не готовий упроваджувати інтернет-технології для роботи державних установ та організацій (87 місце за індексом E-Government Development Index).

Україна в багатьох аспектах відстала від передового досвіду розвитку ІТ-технологій. В Україні наявна велика кількість програмістів високого класу, проте більшість із них працює розрізнено, над різними проектами, без конкретних стратегічних напрямів, що ускладнює інноваційний прорив у даній галузі. Крім того, в Україні відсутні історії успіху в цій сфері, які мають, наприклад, Естонія (Skype) та Ізраїль (ICQ) [2].

Для побудови інформаційного суспільства в Україні на законодавчому рівні розроблено Розпорядження КМУ «Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні» від 15 травня 2013 року. Зазначеним нормативно-правовим документом передбачено такі шляхи розвитку інформаційного суспільства в Україні: 1) формування сучасної інформаційної інфраструктури; 2) доступ до інформації та знань; 3) розвиток електронної економічної діяльності; 4) впровадження електронного урядування; 5) впровадження електронної демократії; 6) інформатизація системи освіти (Е-освіта);

7) розвиток фундаментальних і прикладних наукових досліджень та наукоємних технологій; 8) Е-культура; 9) створення єдиної інформаційно-аналітичної системи обліку стану здоров'я громадян України; 10) забезпечення інформаційної безпеки.

Для розвитку інформаційного суспільства відповідно до зазначених напрямів необхідною є підготовка та перепідготовка професіоналів, здатних втілити в життя конкретні заходи, спрямовані на підвищення інформатизації суспільства в Україні. Перетворення, пов'язані з переходом до нових соціальних, економічних, технологічних та інших умов, вимагають від людини нових знань і зусиль, спрямованих на адаптацію до змін. Саме тому, у розвинених країнах світу освіта розглядається як засіб оновлення суспільства, а будь-які процеси модернізаційного характеру в економіці, політиці починаються з реформи освіти [3].

Для підготовки професіоналів, здатних ефективно працювати в умовах інформаційної економіки, вища бухгалтерська освіта повинна дати відповіді на такі питання: чому вчити, як вчити, що та як виховувати. З урахуванням зростаючої ролі самоосвіти, ці питання можна відкоригувати так: чому вчитися, як вчитися, яких загальнолюдських цінностей дотримуватися (рис. 1).

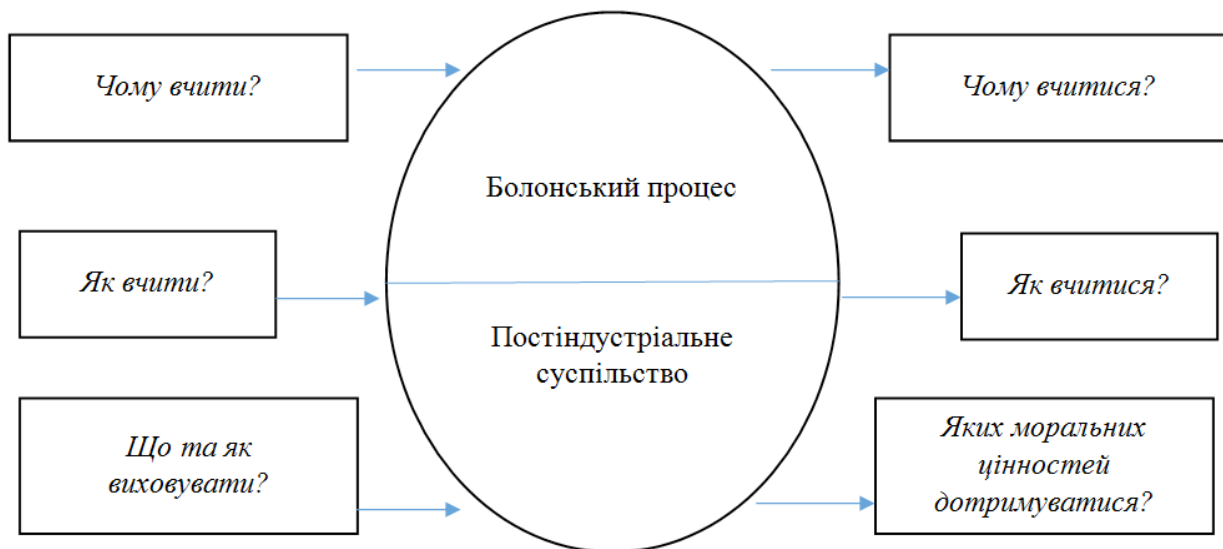

Рис. 1. Ключові питання бухгалтерської освіти [4, с. 235]

Отже, беззаперечним є факт, що система вищої освіти бухгалтерів повинна реагувати на зміни, оскільки існує в середовищі, яке постійно змінюється. Серед світових рушійних сил змін в освіті бухгалтерів можна назвати такі фактори:

вплив конкуренції; глобалізація бізнесу; удосконалення корпоративного управління та етики; розвиток інформаційних і комунікаційних технологій.

Виходячи із зазначеного, вищу бухгалтерську

освіту слід змінювати, зважаючи на такі тенденції:

1) модернізація парадигми освіти;

2) інтеграція у світову культуру;

3) відновлення історичних традицій національної школи й освіти в нових умовах (рис. 2).

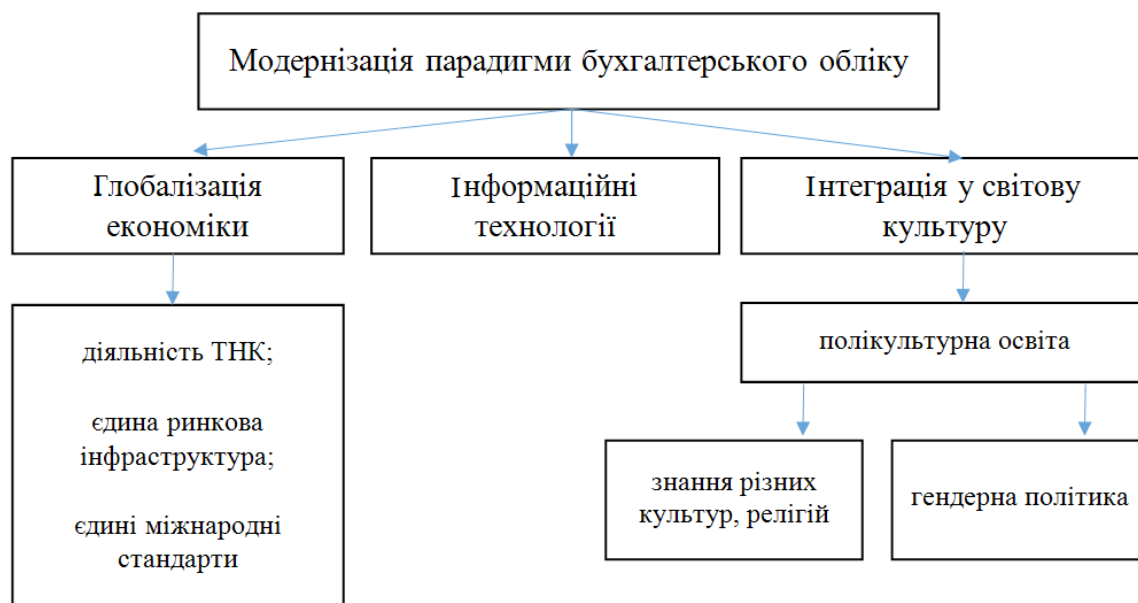

Рис. 2. Тенденції розвитку бухгалтерської освіти [4, с. 259]

На підставі визначених тенденцій проф. Л. В. Чижевською було визначено такі напрями зміцнення престижу бухгалтерської професії та підвищення якості облікової освіти:

- 1) розширення сфери знань бухгалтера з наголосом на управлінський аспект;
- 2) виховання етичних принципів ведення бухгалтерського обліку;
- 3) посилення наукових досліджень під час навчання фахівців із бухгалтерського обліку [4, с. 270–273].

Наведені тенденції розвитку бухгалтерської освіти продовжують залишатися актуальними, проте вплив глобалізаційних та інтеграційних

процесів на систему бухгалтерської освіти України з кожним роком підсилюється. Що стосується напрямів підвищення якості освіти, то за останнє десятиліття спостерігається значний прогрес у трансформації бухгалтера в менеджера з формування й інтерпретації інформації, його безпосереднє залучення до процесу управління. Два інших напрями дотепер залишаються на етапах розробки та впровадження вищими навчальними закладами.

Установлено співставлення напрямів розвитку інформаційного суспільства в Україні, визначених на законодавчому рівні, з тенденціями розвитку вищої бухгалтерської освіти в Україні (табл. 2).

Таблиця 2

Напрями розвитку інформаційного суспільства в Україні з урахуванням тенденцій розвитку вищої освіти

Напрямок розвитку інформаційного суспільства	Вплив вищої освіти на напрям розвитку інформаційного суспільства	
Формування сучасної інформаційної інфраструктури	Опосередкований	Вищі навчальні заклади можуть стати прикладом упровадження та використання сучасної інформаційної інфраструктури, проте, на рівні країни, цим питанням повинні займатися державні органи

Продовж. табл. 2

Напрямок розвитку інформаційного суспільства	Вплив вищої освіти на напрям розвитку інформаційного суспільства	
Доступ до інформації та знань	Прямий	На базі вищих навчальних закладів необхідним є створення інформаційних баз, що містять інформацію про останні наукові дослідження у різних галузях знань; одним із головних завдань вищих навчальних закладів є забезпечення постійного доступу викладачів та студентів до науково-метричних баз
Розвиток електронної економічної діяльності	Опосередкований	Використання електронної економічної діяльності є пріоритетним напрямом розвитку всіх без винятку бізнес-структур. У той же час на базі вищих навчальних закладів можуть створюватися «пілотні» бізнес-проекти
Упровадження електронного урядування	Опосередкований	Електронне урядування й електронна демократія повинні впроваджуватися на рівні державних організацій та установ, вищі навчальні заклади можуть займатися розробкою програмного забезпечення або проводити статистичні дослідження для визначення напрямів підвищення ефективного функціонування Е-урядування
Упровадження електронної демократії	Опосередкований	
Інформатизація системи освіти (Е-освіта)	Прямий	Вищі навчальні заклади повинні стати прикладом упровадження передових інформаційних технологій у процес надання освітніх послуг (наприклад дистанційна освіта) та у процес організації освітньої діяльності (використання інформаційних систем у процесі управління вищим навчальним закладом)
Розвиток фундаментальних і прикладних наукових досліджень та наукоємних технологій	Прямий	Вищі навчальні заклади повинні вважати наукову діяльність провідним напрямом своєї діяльності, оскільки лише в такому випадку викладачі та студенти будуть залучені до вивчення, використання й удосконалення останніх розробок у різних галузях знань та їх впровадження в реальне життя
Е-культура	Опосередкований	Вищі навчальні заклади безумовно беруть участь у формуванні Е-культури, проте формування основних підходів до світосприйняття Е-культури повинно формуватися на рівні загальноосвітніх навчальних закладів
Створення єдиної інформаційно-аналітичної системи обліку стану здоров'я громадян України	Опосередкований	Створенням єдиної інформаційно-аналітичної системи обліку стану здоров'я громадян повинні займатися державні органи; на рівні вищих навчальних закладів може бути розроблено програмне забезпечення
Забезпечення інформаційної безпеки	Опосередкований	Поняття інформаційної безпеки більшою мірою є актуальним для державних органів та суб'єктів господарювання; на рівні вищих навчальних закладів може здійснюватися підготовка спеціалістів, які займаються захистом інформації

Розглядаючи вплив вищої освіти на напрям розвитку інформаційного суспільства в Україні, варто відмітити нижченаведене.

Якість надання освітніх послуг у галузі бухгалтерської освіти продовжує залишатися актуальним питанням. На сьогодні існує низка слабких місць у професійній освіті бухгалтерів на міжнародному рівні, а саме: потребує вдосконалення якості академічної освіти; існує розрив між теоретичною підготовкою у вузах і вимогами реального підприємства щодо кваліфікації бухгалтера; у жодному вузі професійна етика не викладається як окремий предмет [5].

Для забезпечення доступу до інформації та знань, крім технічних і фінансових можливостей вищих навчальних закладів, необхідною є готовність викладачів та студентів використовувати ці знання. Основною проблемою є відсутність відповідного рівня знань англійської мови в більшості викладачів і студентів, у той час як 90 % наукової інформації опубліковано за останні 10 років англійською мовою. Варто відмітити, що на законодавчому рівні робляться спроби для запровадження англійської мови як другої офіційної мови наукової комунікації. Зокрема, на державному рівні, Указом Президи

дента України № 641/2015, 2016 рік було оголошено «Роком англійської мови в Україні». У той же час, у 2017 р. на законодавчому рівні, було відмінено необхідність підтвердження знання іноземної мови на рівні В 2 для отримання диплома доцента.

Для підвищення конкурентоспроможності України на світових ринках, на думку західних економістів, необхідно: реформувати систему вищої освіти в напрямках підвищення автономності вузів і залучення їх діяльності до глобальних інтеграційних процесів; підвищити якість університетських досліджень та узгодити перелік галузей досліджень відповідно до стандартів, установлених провідними науковими інвестиційними агенціями [6].

Крім того, вищі навчальні заклади можуть відігравати важливу роль у підготовці стратегічного використання інформаційних технологій керівників вищої та середньої ланки. Доцільним є і проведення експериментів щодо використання інформаційних технологій у навчальному процесі, оскільки функціонування освіти в дистанційному режимі дозволяє зменшити витрати вищих навчальних закладів на підготовку кадрів. Зазначені зміни в діяльності навчальних закладів можливі за умови формування нового типу мислення, притаманного громадянам інформаційного суспільства, що включає альтернативні погляди на організацію та культуру.

Для реформування системи освіти в Україні необхідно змінити застарілу модель відповідно до сучасної моделі вищих навчальних закладів, що успішно працюють у США, Великобританії, Швейцарії, Німеччині. Це означає, що вищі навчальні заклади мають стати не тільки успішними в навчанні та дослідженнях, а й проводити тісне співробітництво роботодавців і вузів, комерціалізацію винаходів та створення стартапів. Вищі мають стати більш міжнародними у процесі залучення студентів і викладачів, а також розширити зв'язки з місцевими та транснаціональними корпораціями.

Результатом таких перетворень стануть масові звільнення викладачів, що стане додатковим навантаженням на економіку, яка перебуває у кризовому стані. Тому зрозумілою є позиція уряду, який стримує реформування освіти в указаних напрямках. У той же час, залишаючись на нинішньому рівні, вища освіта України, і бухгалтерська зокрема, перестаеться

бути конкурентоспроможною на рівні освітніх послуг, а спеціалісти, які підготовлені в її системі, не відповідають вимогам інформаційної економіки й не мають цінності на ринку праці.

Висновки із зазначених проблем і перспективи подальших досліджень у поданому напрямі. Основними напрямками вдосконалення системи бухгалтерської освіти в Україні є: створення дієвої нормативно-правової бази для реформування системи освіти на національному рівні та забезпечення механізмів її функціонування; зближення освіти й бізнесу на національному та міжнародному рівнях; узгодження тематики наукових досліджень із потребами бізнесу та підвищення якості наукових досліджень; підвищення професійного рівня викладачів, які здійснюють підготовку бухгалтерів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Войтович Р. В. Вплив глобалізації на розвиток сучасного світу [Електронний ресурс] / Р. В. Войтович. – Режим доступу: <http://www.vidkryti-ochi.org.ua/2013/06/blog-post.html> (дата звернення: 01.01.2017). – Назва з екрана.
2. Станут ли цифровая экономика и стратегия создания «точек роста» локомотивом развития Украины [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://delo.ua/news-companies/stanut-li-cifrovaja-ekonomika-i-strategija-sozdaniya-tochek-rost-304952/?supdated_new=1454870204 (дата звернення: 01.01.2017). – Назва з екрана.
3. Ховрак І. В. Особливості переходу до інформаційного суспільства в умовах глобалізації [Електронний ресурс] / І. В. Ховрак. – Режим доступу: <http://dsfa.mybb3.net/viewtopic.php?p=7418> (дата звернення: 01.01.2017). – Назва з екрана.
4. Чижевська Л. В. Бухгалтерський облік як професійна діяльність: теорія, організація, прогноз розвитку : монографія / Л. В. Чижевська. – Житомир : ЖДТУ, 2007. – 528 с.
5. Антоненко Н. Проблеми підготовки бухгалтерських кадрів в Україні [Електронний ресурс] / Н. Антоненко. – Режим доступу:

http://stimul.kiev.ua/articles.htm?a=problemi_pidgotovki_bukhgalterskikh_kadriv_v_ukraini (дата звернення: 01.01.2017). – Назва з екрана.

6. Чего не хватает Украине: интервью с преподавателем Стэнфордского университета Бертоном Ли [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hubs.ua/economy/chego-ne-hvataet-ukraine-2-46754.html> (дата звернення: 01.01.2017). – Назва з екрана.

REFERENCES

1. Vojtovy`ch, R.V. (2013). Vplyv` globalizaciyi na rozvytok suchasnogo svitu [The impact of globalization on the development of the modern world]. Retrieved from <http://www.vidkryti-ochi.org.ua/2013/06/blog-post.html> (accessed 01 January 2017) [in Ukrainian].
2. Stanut li tsifrovaya ekonomika i strategiya sozdaniya "tochek rosta" lokomotivom razvitiya Ukrainyi [Will the digital economy and the strategy of creating "growth points" the locomotive of development of Ukraine]. (2015). Retrieved from http://delo.ua/news-companies/stanut-li-cifrovaja-ekonomika-i-strategija-sozdaniya-tochek-rost-304952/?updated_new=1454870204 (accessed 01 January 2017) [in Russian].
3. Xovrak, I. V. (2015). Osobly`vosti perexodu do informacijnogo suspil'stva v umovax globalizaciyi [Features of transition to the information society under the conditions of globalization]. Retrieved from <http://dsfa.mybb3.net/viewtopic.php?p=7418> (accessed 01 January 2017) [in Ukrainian].
4. Chyzhevskaya, L. V. (2007). *Bukhhalterskyi oblik yak profesiina diialnist: teoriia, organizatsiia, prohnoz rozvytku* [Accounting as a professional activity: theory, organization, forecasts of development]. Zhytomyr: ZhDTU [in Ukrainian].
5. Antonenko, N. V. (2014). Problemy` pidgotovky` buxgalters`ky`x kadriv v Ukrayini [Problems of training of accounting personnel in Ukraine]. Retrieved from http://stimul.kiev.ua/articles.htm?a=problemi_pidgotovki_bukhgalterskikh_kadriv_v_ukraini (accessed 01 January 2017) [in Ukrainian].
6. Chego ne hvataet Ukraine [What's missing from the Ukraine: interview with a teacher at Stanford University Burton Lee]. (2015). Retrieved from <http://hubs.ua/economy/chego-ne-hvataet-ukraine-2-46754.html> (accessed 01 January 2017) [in Russian].

В. А. Кулик, кандидат экономических наук, доцент (Высшее учебное заведение Укоопсоюза «Полтавский университет экономики и торговли»). **Реформирование системы бухгалтерского образования в Украине в условиях информатизации общества.**

Аннотация. Предметом исследования статьи является система высшего бухгалтерского образования в Украине. **Целью** исследования является определение основных направлений реформирования системы высшего бухгалтерского образования в Украине, которая должна соответствовать требованиям информационного общества. **Методика исследования.** В ходе исследования использованы методы систематизации и обобщения при рассмотрении нормативно-правовых актов, регламентирующих переход к информационному обществу в Украине. **Результаты.** Определены основные направления совершенствования системы бухгалтерского образования в Украине. **Практическая значимость результатов исследования.** Установлено, что основными направлениями совершенствования системы высшего бухгалтерского образования в Украине являются: 1) создание действенной нормативно-правовой базы для реформирования и обеспечения механизмов ее функционирования; 2) сближение образования и бизнеса; 3) согласование тематики научных исследований с потребностями бизнеса и повышения качества научных исследований; 4) повышение профессионального уровня преподавателей, осуществляющих подготовку бухгалтеров.

Ключевые слова: бухгалтерское образование, высшее учебное заведение, информационное общество, реформа образования.

V. Kulyk, Cand. Econ. Sci., Docent (Poltava University of Economics and Trade). **Reformation of accounting education in Ukraine under the informatization of society.**

Annotation. Purpose. The subject of the article is higher accounting education in Ukraine. The

*aim of the research is to determine basic directions of higher accounting education reforms in Ukraine, which should correspond to the requirements of information society. **Methodology of research.** Methods of systematization and generalization have been used in the article to analyze legislation which regulates the transition to information society in Ukraine. **Findings.** The main directions of accounting education improvement in Ukraine were detected. **Practical value.** The main areas for improving the system of higher accounting education in Ukraine were established. It is: 1) the creation of an effective regulatory and legal framework for reforming and providing mechanisms for its functioning; 2) convergence of education and business; 3) coordination of research topics with business needs and improving the quality of scientific research; 4) increase the professional level of teachers who prepare accountants.*

Keywords: *accounting education, higher educational institution (establishment), information society, education reform.*

Стаття надійшла до редакції 05. 01. 2017 р.